

УДК 930.54:796.41(477.83/.86)

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.69468/2786-7544-2025-1-8](https://doi.org/10.69468/2786-7544-2025-1-8)

ANALIZA PIŚMIENNICTWA I ŹRÓDEŁ HISTORYCZNYCH Z ZAKRESU DZIEJÓW TOWARZYSTWA GIMNASTYCZNEGO «SOKÓŁ» W ŁAŃCUCIE W LATACH 1890–1939

Małgorzata Urszula KASZOWSKA¹, Mateusz KASZOWSKI²

¹Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej Im. Iwana Boberskiego, Lwów, Ukraina

²Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni, Gdynia, Polska

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ З ІСТОРІЇ ГІМНАСТИЧНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ» У ЛАНЦУТІ У 1890–1939 РОКАХ

Малгожата КАШОВСКА¹, Матеуш КАШОВСКИ²

¹Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, Україна

²Військово-морська академія імені Героїв Вестерплятте в Гдині, Польща

ANALYSIS OF LITERATURE AND HISTORICAL SOURCES ON THE HISTORY OF THE GYMNASTICS SOCIETY «SOKÓŁ» IN ŁAŃCUT IN THE YEARS 1890–1939

Małgorzata Urszula KASZOWSKA¹, Mateusz KASZOWSKI²

¹Ivan Boberski Lviv State University of Physical Culture, Lviv, Ukraine

²Naval Academy of the Heroes of Westerplatte in Gdynia, Gdynia, Poland

Streszczenie.

Historia Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie nie doczekała się jeszcze szerszego opracowania naukowego. Występują tylko bardzo ogólne zarysy dziejów autorstwa Jacka Żmudzkiego z 2002 r. oraz Tadeusza Szulca z 2003 r. Towarzystwo odegrało ważną rolę w rozwoju kultury fizycznej na ziemiach łańcuckich oraz wniosło istotny wkład do życia społecznego, patriotycznego, kulturalnego,

Анотація.

Історія гімнастичного товариства «Сокіл» у Ланьцуті ще не стала предметом широкого наукового дослідження. Загальні нариси його історії зробили Яцек Жмудзький (2002) і Тадеуш Шуль (2003). Товариство відіграло важливу роль у розвитку фізичної культури в Ланьцуті й зробило значний внесок у громадське, патріотичне, культурно-освітнє та релігійне життя. Стаття є спробою

oświatowego i religijnego. Artykuł jest próbą weryfikacji wiarygodności istniejących materiałów, określeniem wartości poznawczych innych istniejących źródeł i dokumentów. Analiza piśmiennictwa oraz innych źródeł historycznych i dokumentów pozwoliła wskazać luki badawcze w zakresie tematyki sokolej na terenie ziem łańcuckich i wyznaczyć nowe kierunki do dalszych badań i odkryć naukowych. W trakcie badań, szczególnie przy określaniu składu osobowego organizacji z lat 1890–1939, skorzystano z dorobku genealogii. Gruntowne, szerokie, wszechstronne i szczegółowe badania historyczne działalności łańcuckiego Towarzystwa od początku jego istnienia do 1939 roku jest ważnym zadaniem naukowym i praktycznym, które ma ogromne znaczenie dla uzupełnienia dziedzictwa regionu, historii rozwoju i kształtowania się kultury fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem sportu zorganizowanego oraz podkreślenie wpływu na dzisiejsze formy aktywności fizycznej.

Słowa kluczowe: Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, stan badań, Łańcut, okres 1890–1939, źródła historyczne.

перевірити достовірність наявних матеріалів, визначити пізнавальну цінність джерел і документів. Аналіз літературних та інших історичних джерел і документів дав змогу вказати на прогалини в дослідженні сокольництва на Ланьцутських землях, окреслити нові напрями для подальших пошуків і наукових відкриттів. У ході дослідження, особливо при визначенні персонального складу організації у 1890–1939 рр., використано досягнення генеалогії. Грунтовне, широкомасштабне, усебічне й детальне історичне дослідження діяльності Ланьцутського товариства від початку його існування до 1939 р. є важливим науково-практичним завданням, яке має велике значення для поповнення спадщини краю, історії розвитку та становлення фізичної культури, з особливим акцентом на організованому спорті й висвітленням впливу на сучасні форми фізичної активності.

Ключові слова: Гімнастичне товариство «Сокіл», стан досліджень, Ланьцут, період 1890–1939 рр., історичні джерела.

Abstract.

The history of the Sokół Gymnastics Society in Łańcut has not yet been the subject of a broader scientific study. There are only very general outlines of the history by Jacek Żmudzi from 2002 and Tadeusz Szul from 2003. The Society played an important role in the development of physical culture in the Łańcut lands and made a significant contribution to social, patriotic, cultural, educational and religious life. The article is an attempt to verify the credibility of existing materials, to determine the cognitive value of other existing sources and documents. The analysis of literature and other historical sources and documents allowed us to indicate research gaps in the scope of the Sokół subject in the Łańcut lands and to set new directions for further research and scientific discoveries. During the research, especially when determining the personal composition of the organization from the years 1890–1939, the achievements of genealogy were used. A thorough, broad, comprehensive and detailed historical study of the activities of the Łańcut Society from the beginning of its existence to 1939 is an important scientific and practical task, which is of great importance for supplementing the heritage of the region, the history of the development and formation of physical culture with particular emphasis on organized sports and emphasizing the influence on today's forms of physical activity.

Keywords: Gymnastic Society “Sokół”, state of research, Łańcut, period 1890–1939, historical sources.

Wstęp.

Celem pracy jest przedstawienie piśmiennictwa z zakresu dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie w latach 1890–1939 oraz analiza innych źródeł historycznych.

Metody. W pracy wykorzystano analizę źródeł historycznych, metodę bezpośrednią i pośrednią, genealogiczną oraz metodę porównawczą [1].

Wyniki badań. Dzieje Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” zostały opracowane w postaci różnorodnych publikacji i prac naukowych. Tematyką sokolstwa zajmowali się polscy historycy z zakresu kultury fizycznej. W wyniku ich prac powstały uporządkowane opracowania, których autorami są m.in.: R. Wroczyński *Dzieje wychowania fizycznego i sportu od końca XVIII w do 1918 r.* [2], *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu* [3]; J. Gaj, K. Hądzelek *Dzieje kultury fizycznej w Polsce w XIX i XX wieku. Koncepcje, uwarunkowania i efekty instytucjonalnej działalności* [4]; K. Hądzelek, *Wkład Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w rozwój kultury fizycznej w Polsce w okresie do 1914 roku* [5]; E. Małolepszy, Z. Pawluczuk (red.), *Zarys dziejów Sokolstwa Polskiego w latach 1867–1997* [6]; D. Dudek *Zarys dziejów i organizacja stowarzyszeń kultury fizycznej* [7] oraz *Działalność wojskowa Towarzystwa Gimnastycznego Sokół przed I wojną światową* [8]; K. Toporowicz *Towarzystwo Gimnastyczne Sokół we Lwowie w latach 1867–1947* [9], *Geneza i początki sokolstwa polskiego (1867–1892)* [10]; M. Terech *Zarys dziejów sokolstwa polskiego* [11]; J. Snopko *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w Galicji 1867–1914* [12]; A. Nowakowski *Szkice z dziejów Sokola w południowej i wschodniej Polsce* [13]; R. Wasztyl *Polska kultura fizyczna w czasach zaborów i Drugiej Rzeczypospolitej* [14]; M. Wolańczyk *Historia Sokolstwa Polskiego* [15], *Macierz Sokola w 60-letnim rozwoju (1867–1927)* [16]; A. Dziędzielewicz *Trzydziestolecie Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego Sokół we Lwowie* [17]; H. Cepnik *Czterdziestolecie Sokola lwowskiego 1867–1907* [18]; E. Kubalski *Z przeżyć i wspomnień sokolich* [19], *Krótki zarys historii i organizacji sokolstwa polskiego* [20]; K. Fiszer *Zarys organizacji polskich gimnastycznych Towarzystw sokolich* [21]. Wiele ciekawych informacji zawiera publikacja autorstwa łańcuckiego prezesa Towarzystwa Gimnastycznego dra

J. Borowca *Sokół — Macierz i Sokolstwo* [22], L. Finkela *Ostatnie lata 1904–1908* [23] oraz J. Snopko *Dziewczęta w Sokole galicyjskim* [24].

Tematyka sokolstwa poruszana jest również w publikacjach S. Zaborniaka *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce* [25], *Na Galicyjskim szlaku Gniazd Towarzystwa Gimnastycznego Sokół (1884–1914)* [26], *Wkład Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w rozwój kultury fizycznej na ziemiach polskich pod zaborem austriackim w latach 1867–1914* [27], *Wkład Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w rozwój kultury fizycznej na ziemiach polskich przed 1914 r.* [28], przy okazji opisywania dziejów lekkoatletyki na ziemiach polskich *Lekkoatletyka na ziemiach polskich w latach 1867–1918* [29], *Lekkoatletyka w działalności Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w latach 1919–1939* [30] oraz kolarstwa *Z tradycji kolarstwa na ziemiach polskich w Galicji i na Podkarpaciu (1867–2007)* [31].

W. Cynarski, K. Obodyński i M. Mirkiewicz opublikowali monografię *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Polsce w 135. rocznicę powstania* [32] zawierającą 21 artykułów naukowych dotyczących problematyki ogólnej sokolstwa, ruchu sokolego na ziemiach polskich w okresie zaborów, na przełomie epok oraz w latach II Rzeczypospolitej. O podstawach prawnych działalności towarzystw sokolich, strukturach, prawach i obowiązkach członków, podstawach rozwiązywania spraw spornych i dyscyplinarnych, a przede wszystkim o celach i zadaniach dowiadujemy się z kompendium wiedzy o organizacji sokolej: *Zbiór ustaw sokolich* [33], z broszury St. Rowińskiego *Idealy i cele sokolstwa polskiego* [34] oraz *Katechizmu sokolego* autorstwa dra M. Wolańczyka [35].

Cenne źródło na temat sokolstwa w regionie stanowią publikacje A. Mirkiewicz *Okręg rzeszowski Towarzystwa Gimnastycznego Sokół (1895–1939)* [36], *Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w II Rzeczypospolitej 1918–1939* [37] oraz artykuły *Kultura fizyczna w okręgu rzeszowskim Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w latach 1895–1939* [38], *Majątek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie w czasie likwidacji* [39], *Skauting na łamach Przewodnika Gimnastycznego Sokół w latach 1911–1914 i 1918–1923* [40]. Godne uwagi są artykuły naukowe Oksany Waceby *Сокільський рух в Галичині наприкінці 19 — початку 20 ст. (ідейні та організаційні аспекти)* [41],

Українсько-польські стосунки в спортивно-гімнастичному русі як об'єкт наукового дослідження (на прикладі Галичини з кінця 19 століття до 1939 року)[42] oraz Andrija Sovy Ivan Boberskyi — *the founder of the Ukrainian system of physical education and sports* [43].

Niezwykle istotnych danych statystycznych, opisów stanu szkolnictwa wraz z zajęciami gimnastyki, rozwoju zajęć wychowania fizycznego w łańcuckiej szkole dostarczają *Sprawozdania Dyrekcji Gimnazjum Realnego z Łańcucie z lat 1910–1923* [44], monografia na temat *Szkolnictwa w powiecie łańcuckim w latach 1868–1939* [45], *Historia szkoły ludowej w Albigowej* [46] autorstwa T. Gałczyńskiej, *Sprawozdania c. k. Rady Szkolnej Krajowej o stanie wychowania publicznego w latach 1890–1921*, *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej* E. Małolepszego [47], *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej* D. Dudka [48], *Szkolnictwo ludowe w Galicji w dobie porozbiorowej* Fiurowskiego T. [49], a także *Szkolnictwo ludowe w Galicji: w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 z uwzględnieniem stosunków higienicznych* B. A. Baranowskiego [50].

Historia łańcuckiego Sokola nie doczekała się jeszcze szerszego opracowania monograficznego. Występują tylko bardzo ogólne zarysy dziejów autorstwa Tadeusza Szula: *Zarys dziejów „Gniazda Sokolego” w Łańcucie* [51] oraz Jacka Żmudzkiego: *Powstanie i działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie (1890–1939)* [52]. Przygotowanie monografii wydaje się więc uzasadnione, ponieważ towarzystwo odegrało ważną rolę w rozwoju kultury fizycznej na ziemiach łańcuckich oraz wniosło istotny wkład do życia społecznego, patriotycznego, kulturalnego i oświatowego. Odtworzenie dziejów TG „Sokół” w Łańcucie utrudnia znaczny deficyt materiałów źródłowych. Podczas kwerendy kierowano się definicją źródła historycznego sformułowaną przez Jerzego Topolskiego: „Źródłem historycznym jest wszystko to, skąd możemy czerpać informacje o przeszłości” [53]. Wiadomo, że zachowało się niewiele dokumentów, które są rozproszone po wielu archiwach, bibliotekach w kraju i poza jego granicami. Przyczyniły się do tego nie tylko trudne czasy niewoli, a także dwie wojny światowe. Jesienią 1914 roku, w obliczu inwazji rosyjskiej, wiele

gniazd świadomie niszczyło dokumenty i zbiory własne w obawie przed represjami ze strony władz okupacyjnych. Możliwe, że wpływ na to miał wydany rozkaz dowódcy wojsk rosyjskich podległym mu wojskom „...nie uważać organizacji sokolskich i tym podobnych za stronę walczącą, i z członkami tychże, wziętymi do niewoli, postępować z całą surowością praw czasu wojennego». W związku z tym działacze organizacji niszczyli stworzone listy członków, sprawozdania, protokoły posiedzeń zarządów i walnych zgromadzeń, księgi rachunkowe i materiały dotyczące działalności paramilitarnej [12]. Prawdopodobnie tak też było w Łańcucie, gdyż z okresu od 1891, czyli od momentu powstania, do 1914 roku przetrwało zaledwie kilkanaście oficjalnych pism i dokumentów, które znajdują się w Archiwum Państwowym w Przemyślu [54] oraz Państwowym Archiwum Okręgu Lwowskiego [55]. Wiele informacji dotyczących członków łańcuckiego gniazda pozyskano z Archiwum Akt Dawnych w Warszawie oraz z akt miasta Łańcuta (spisy ludności, spisy kominiarskie), które przechowywane są w Archiwum Państwowym w Rzeszowie [56]. Niewielki zbiór materiałów dotyczących działaczy wykonujących zawód adwokatów posiada Archiwum Krakowskiej Rady Adwokackiej [57]. Niezwykle pomocna okazała się kwerenda w Centralnym Archiwum Wojskowym (Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Kolekcja Wojskowej Komisji Archiwalnej). Pozyskano szereg ciekawych informacji dotyczących życiorysów, odznaczeń i zasług położonych w odzyskanie niepodległości kraju, a także udziału w II wojnie światowej wielu działaczy, takich jak: Borowiec, Chmiel, Gdula, Gliński, Sala [58]. Bardzo cenne zbiory fotografii oraz sprawozdań z lat 1917–1924, 1924–1928, 1927 przechowuje Miejska Biblioteka Publiczna oraz Archiwum Muzeum Zamek w Łańcucie (*Notaty Serkowskiego 1880–1915*, fotografie, rękopisy protokołów z posiedzeń i walnych zgromadzeń z lat 1917–1934). Wyjątkowo użyteczne przy tworzeniu indeksu członków TG „Sokół” na przestrzeni badanych lat okazały się *Księgi Parafialne chrztów, małżeństw i zgonów* przechowywane w Archiwum Parafii pw. Św. Stanisława Biskupa w Łańcucie [59]. Na uwagę zasługują materiały znajdujące się w Archiwum Narodowym w Krakowie oraz w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

z delegaturą w Rzeszowie, które doskonale uzupełniają wiedzę na temat infrastruktury sportowej pod kątem analizy historycznej z badaniami architektonicznymi [60,61].

Wartościowych informacji dostarczyły rękopisy protokołów z posiedzeń zarządów, wydziałów i walnych zgromadzeń łańcuckiego towarzystwa z lat 1934–1939 oraz księgi rachunkowe przechowywane w archiwum rodzinnym potomków Józefa Rzucidło, ostatniego prezesa TG Sokół w Łańcucie. Skromną ilość źródeł archiwalnych rekompensuje bogata kolekcja oryginalnych listów, pism, przemówień, wspomnień, fotografii i świadectw pozyskanych od potomków rodzin członków i założycieli łańcuckiego Sokola w tym min. wieloletniego prezesa łańcuckiego gniazda Filipa Sanbra Kahane, współzałożyciela Emila Zauderera, Bolesława Żardeckiego, czy Walentego Mazanka. Wyjątkową kolekcję fotografii i pamiątek posiada wnuk Władysława Glińskiego oraz córka państwa Genowefy i Jana Kęskiewiczów. Warto podkreślić, iż najmniej zachowało się dokumentów z czasów od 1891 r. do wybuchu I wojny światowej, jednak potwierdzeniem wielu faktów są informacje zawarte w dwóch *Sprawozdaniach z czynności Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie za rok 1894* [62] i 1895 [63], wydanych drukiem, oraz *Sprawozdaniach Wydziału Związku Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich* [64] wydawanych rokrocznie w badanym okresie.

Niezwyczajnie owocna okazała się kwerenda *Przewodnika Gimnastycznego „Sokół”* (Lwów 1881–1914, 1918–1923, Warszawa 1924–1939), w którym poza artykułami fachowymi z zakresu fizjologii, higieny, historii gimnastyki można znaleźć materiały publicystyczne, wspomnienia, artykuły dotyczące wydarzeń z historii Polski, organizacji i przebiegu szkoleń, zlotów sokolich, pokazów i ćwiczeń będących manifestacją narodowych dążeń. W początkowym okresie wiele miejsca poświęcono na sprawozdania z powstających w niezwykle szybkim tempie gniazd na terenie Galicji. Od 1892 *Przewodnik Gimnastyczny* stał się łącznikiem organizacyjnym ujednolicenia ustroju wewnętrznego wszystkich gniazd. Inne czasopismo *Przegląd Sokoli* (wydawane w Krakowie w latach 1909–1922 z przerwami), którego redaktorem naczelnym był Stanisław

Szaynowski (działający również na rzecz łańcuckiego gniazda w latach 1891–1900) dostarcza wiele ciekawych informacji dotyczących zlotów, spraw okręgów, sprawozdań z wydarzeń i życia gniazd sokolich. Pomocne okazały się informacje z czasopism wydawanych w badanym okresie: dzienników *Nowa Reforma*, *Czas*, tygodników *Kurier Rzeszowski*, *Kurier Jarosławski*, *Głos Rzeszowski*, *Gazeta Rzeszowska*, *Rzeszowianin*, *Nowości ilustrowane*, miesięcznika *Głos Jarosławski*, austriackiego rocznika *Szymatyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim* (1890–1914) [65] oraz nieregularnie wydawanego *Skauta* (1911–1939 z przerwami).

Z innych materiałów drukowanych godne uwagi są księgi pamiątkowe (*Księga Pamiątkowa ku uczczeniu dwudziestej piątej rocznicy założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie* [66]), pamiątniki wydawane w rocznice ważnych wydarzeń i zlotów sokolich (*Zlot Sokoli — Pamiątnik I. Zjazdu Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich we Lwowie* [67], *Pamiątnik IV. Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie* [68], *Pamiątnik V. Zlotu Sokolstwa Polskiego w Krakowie* [69], *Pamiątki Zlotu Sokolstwa w Poznaniu* [70]), jednodniówki, sprawozdania roczne drukowane (1894, 1895, 1927), regulaminy (*Organizacja członków umundurowanych Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie* [71]), rozkazy i wskazówki przed zlotowe (*Rozkazy i wskazówki na V. Zlot Sokolstwa polskiego w Krakowie* [72]), statuty łańcuckiego gniazda (1891, 1909 [54]), statuty związkowe, zaproszenia i zapowiedzi zlotów (*VIII. Zlot Sokolstwa Polskiego* [73]), instrukcje dla nauczycieli gimnastyki (*Instrukcja dla nauczycieli gimnastyki w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”* [74]) i *Roczniki sokole* — kalendarze informacyjne „Sokół” (1894, 1896, 1898, 1899, 1900).

Wnioski. Analiza dotychczasowej literatury przedmiotu poświęcona powstaniu i działalności gniazda w Łańcucie oraz inne źródła pozwalają stwierdzić, że gruntowne, szerokie, wszechstronne i szczegółowe badanie historyczne działalności towarzystwa od początku jego istnienia do 1939 roku jest ważnym zadaniem naukowym i praktycznym, które ma ogromne znaczenie dla uzupełnienia dziedzictwa regionu, historii rozwoju i kształtowania się kultury fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem sportu zorganizowanego oraz

podkreślenie wpływu na dzisiejsze formy aktywności fizycznej. Działalność sokola to nie tylko rozwój i promocja kultury fizycznej, ale także inwestycja w rozbudowę infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na ziemiach łańcuckich, realizacja programów edukacyjnych skierowanych do młodzieży, rozwój wielu dyscyplin sportowych, nauka współdziałania oraz wychowanie w poczuciu karności i odpowiedzialności. Wpojone wartości wywarły trwały

wpływ na kolejne pokolenia młodych Polaków. Łańcuckie Towarzystwo miało również na celu kształtowanie postaw patriotycznych. Szczegółowa analiza aktywności pozwala wskazać, jak podejmowane działania w zakresie pracy nad sprawnością fizyczną i duchową były wykorzystywane do budowania tożsamości narodowej, wzmacniania więzi społecznych oraz wychowania młodego pokolenia w duchu dumy narodowej.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES / PISMENNICTWO

1. Topolski, J. (1984). *Metodologia historii*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
2. Wroczyński, R. (1971). *Dzieje wychowania fizycznego i sportu od końca XVIII w. do 1918 r.* Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich.
3. Wroczyński, R. (1985). *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich.
4. Gaj, J., & Hądzelek, K. (1991). *Dzieje kultury fizycznej w Polsce w XIX i XX wieku. Koncepcje, uwarunkowania i efekty instytucjonalnej działalności*. Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu.
5. Hądzelek, K. (1993). Wkład Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w rozwój kultury fizycznej w Polsce w okresie do 1914 roku. *Wychowanie Fizyczne i Sport*, 4.
6. Małolepszy, E., & Pawluczuk, Z. (red.). (2001). *Zarys dziejów Sokolstwa Polskiego w latach 1867–1997*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
7. Dudek, D. (2001). *Zarys dziejów i organizacja stowarzyszeń kultury fizycznej*. AWF.
8. Dudek, D. (1994). *Działalność wojskowa Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» przed I wojną światową*. Nowy Sącz.
9. Toporowicz, K. (1973). Towarzystwo Gimnastyczne Sokół we Lwowie w latach 1867–1947. *Wychowanie Fizyczne i Sport*, 4.
10. Toporowicz, K. (1990). *Geneza i początki sokolstwa polskiego (1867–1892)*. Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu.
11. Terech, M. (1932). *Zarys dziejów sokolstwa polskiego*. Związek Towarzystw Gimnastycznych «Sokół».
12. Snopko, J. (1997). *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne «Sokół» w Galicji 1867–1914*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
13. Nowakowski, A. (2002). Szkice z dziejów «Sokoła» w południowej i wschodniej Polsce, Grafikon.
14. Wasztyl, R. (red.). (2002). Polska kultura fizyczna w czasach zaborów i Drugiej Rzeczypospolitej. *Zeszyty naukowe*, 85, Kraków.
15. Wolańczyk, M. (1932). *Historia Sokolstwa Polskiego*. Skrót, Lwów.
16. Wolańczyk, M. (1927). *Macierz Sokola w 60-letnim rozwoju (1867–1927)*, Lwów.
17. Dziędzielewicz, A. (1897). *Trzydziestolecie Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» we Lwowie*, Lwów.
18. Cepnik, H., (1907). *Czterdziestolecie «Sokoła» lwowskiego 1867–1907*, Lwów.
19. Kubalski, E. (1997). *Z przeżyć i wspomnień sokolich*, Kraków.
20. Kubalski, E. (1931). *Krótki zarys historii i organizacji sokolstwa polskiego*, Kraków.
21. Fiszer, K. (1909). *Zarys organizacji polskich gimnastycznych Towarzystw sokolich*, Lwów.
22. Borowiec, J. M. M. (1927). *Sokół — Macierz i Sokolstwo*. W *Pamiętkowy Przewodnik po Lwowie*, Lwów.
23. Finkel, L. (1909). *Ostatnie lata 1904–1908*, Lwów.
24. Snopko, J. (2001). *Dziewczęta w „Sokole” galicyjskim* W A. Żarnowska, A. Szwarc (red.) *Kobieta i kultura czasu wolnego. Zbiór studiów*, VII, Warszawa.
25. Zaborniak, S. (2005). *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce*, Rzeszów.
26. Zaborniak, S. (2004). *Na Galicyjskim szlaku Gniazd Towarzystwa Gimnastycznego Sokół (1884–1914)*, Rzeszów.
27. Zaborniak, S. (2010). Wkład Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w rozwój kultury fizycznej na ziemiach polskich pod zaborem austriackim w latach 1867–1914. W Zaborniak S., Król P. (red.) *Szkice z działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (1867–2006)*, Rzeszów.
28. Zaborniak, S. (2015). Wkład Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w rozwój kultury fizycznej na ziemiach polskich przed 1914 r., W Motyka J., Klebowicz G. (red.) *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Polsce południowo-wschodniej. Tradycja i współczesność*, Przemyśl.
29. Zaborniak, S. (2004). *Lekkoatletyka na ziemiach polskich w latach 1867–1918*, Rzeszów.

30. Zaborniak, S. (2004). *Lekkoatletyka w działalności Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w latach 1919–1939*, Rzeszów.
31. Zaborniak, S. (2007). *Z tradycji kolarstwa na ziemiach polskich w Galicji i na Podkarpaciu (1867–2007)*, Rzeszów.
32. Cynarski, W., Obodyński, K., Mirkiewicz, M. (red), (2004), *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135. rocznicę powstania*, Rzeszów.
33. Związek Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich (1910). *Zbiór ustaw sokolich*, Lwów.
34. Rowiński, S. (1907). *Idealy i cele sokolstwa polskiego*, Kraków.
35. Wolańczyk, M. (1927). *Katechizm sokoli*, Lwów.
36. Mirkiewicz, A. (2016). *Okręg rzeszowski Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*, Rzeszów.
37. Mirkiewicz, A. (2018). *Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w II Rzeczypospolitej 1918–1939*, Rzeszów.
38. Mirkiewicz, A. (2022). Kultura fizyczna w okręgu rzeszowskim Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w latach 1895–1939. W *Studia o społeczeństwie, gospodarce i polityce: prace uczniów dedykowane prof. Włodzimierzowi Bonusiakowi w 80. rocznicę urodzin*, Rzeszów
39. Mirkiewicz, A. (2014). Majątek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w Łańcucie w czasie likwidacji, W A. Nowakowski, T. Zych (red.) *Losy gniazd «Sokoła» w wybranych dzielnicach Polski po II wojnie światowej*.
40. Mirkiewicz, A. (2016). Skauting na łamach Przewodnika Gimnastycznego «Sokół» w latach 1911–1914 i 1918–1923. W J. Kosiewicz, E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza (red.) *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie*, Częstochowa.
41. Вацеба, О. М. (1991). Сокільський рух в Галичині наприкінці 19 — початку 20 ст. (ідейні та організаційні аспекти). *Нація і спорт, Матеріали міжнародної наук. конф., присвяченої 80-річчю СТ «Україна»*, Львів.
42. Вацеба, О. М., Суник, О. Б. (1993). *Українсько-польські стосунки в спортивно-гімнастичному русі як об'єкт наукового дослідження (на прикладі Галичини з кінця 19 століття до 1939 року)*.
43. Sova, A., Romanchuk, O., Koval, R. (2024). Ivan Boberskyi — the founder of the Ukrainian system of physical education and sports, *Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe*, 7(3), 25–40.
44. *Sprawozdania Dyrekcji C. K. Gimnazjum Realnego w Łańcucie z lat 1910/11 do 1917/18 oraz Sprawozdania Dyrekcji Gimnazjum Realnego w Łańcucie z lat 1918/1919–1922/23*, Łańcut.
45. Gałczyńska T., (2016). *Szkolnictwo w powiecie łańcuckim w latach 1868–1939*, Rzeszów.
46. Gałczyńska, T. (2010). Historia szkoły lodowej w Albigowej, Łańcut.
47. Małolepszy, E. (2015). *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*, Częstochowa.
48. Dudek, D. (2009). *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej (Studia i Monografie Nr 61)*, Kraków.
49. Fiutowski, T. (1913). *Szkolnictwo ludowe w Galicji w dobie porobiorowej*, Lwów.
50. Baranowski, B. A. (1910). *Szkolnictwo ludowe w Galicji: w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 z uwzględnieniem stosunków higienicznych*, Lwów.
51. Szul, T. J. (2001). *Zarys dziejów „Gniazda Sokolego” w Łańcucie*, maszynopis, Łańcut.
52. Żmudzki, J. (2002). Powstanie i działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie (1890–1939). W *Rocznik historyczno-archiwalny*, XVI, Przemyśl.
53. Topolski, *Wprowadzenie do historii*, Poznań 1998, s. 35.
54. Archiwum Państwowe w Przemyślu, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie: Korespondencja z Zarządem Okręgowym Polskich Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Przemyślu oraz Związkiem Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich we Lwowie (1894, 1896, 1934–1939), Zespół: Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, sygnatura 56/1270/0
55. Archiwum Państwowe Okręgu Lwowskiego, Pierwszy Statut Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie jako filii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, P1, on 53, mp 7018, s. 4–24 oraz Дело о регистрации польського спортивно-гімнастического товариства «Сокол» в Ланьцугі, P. 1, on 53, mp 7018
56. Archiwum Państwowe w Rzeszowie, zespół: Akta miasta Łańcuta, sygn. 59/29/0/3.2/83
57. Archiwum Krakowskiej Rady Adwokackiej, Dr Borowiec Józef, sygn. B 185
58. Centralne Archiwum Wojskowe, Akta personalne Józefa Borowca (sygn. 28.12.1933), Aleksandra Chmiela (sygn. 05.11.1935, I.481.C.1269), Władysława Gduli (sygn. 116_34895, 78_23315, 02_03_1936), Władysława Glińskiego (sygn. 26_10_1936), Józefa Sala (sygn. VIII.801.744.13117)
59. Archiwum Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Stanisława Biskupa, Księga chrztów miasta Łańcuta 1830–1855, 1855–1866, 1866–1886, Księga Małżeństw 1834–1862, 1862–1887, 1905–1958, Księga Zgonów 1905–1963, Extracta Metrykalne 1935–1937 (bez paginacji)
60. Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków z delegaturą w Rzeszowie, Jasińska Malec A., Malec T., Analiza historyczna z badaniami architektonicznymi dla budynku Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, przy ulicy Sokoła w Łańcucie, Kraków, maj 2010
61. Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków z delegaturą w Rzeszowie, red. dr Malczewski J., Studium historyczno-urbanistyczne do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla miasta Łańcuta, T.I, Rzeszów 1997
62. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie za rok 1894, Łańcut 1895

63. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcutie za rok 1895, Łańcut 1896
64. Sprawozdania Wydziału Związku Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich z lat 1892–1913, Lwów
65. Schematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, austriacki rocznik z lat 1880–1914, Namiestnictwo Galicyjskie
66. Księga Pamiątkowa ku uczczeniu dwudziestej piątej rocznicy założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, Lwów 1892
67. Zlot Sokoli — Pamiętnik I. Zjazdu Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich we Lwowie w dniu 5. i 6 czerwca 1892, Lwów 1893
68. Pamiętnik IV. Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie w dniach 27–29 czerwca 1903, Lwów 1904
69. Pamiętnik V. Zlotu Sokolstwa Polskiego w Krakowie w dniach 14–16 lipca 1910, Lwów 1911
70. Pamiętnik Zlotu Sokolstwa w Poznaniu w dniach 15-go i 16-go sierpnia 1896 r., Poznań 1896
71. Organizacja członków umundurowanych Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Krakowie — regulamin, Kraków 1906
72. Rozkazy i wskazówki na V. Zlot Sokolstwa Polskiego w dniach 15–18 lipca 1910 r. w Krakowie, Lwów 1910
73. VIII. Zlot Sokolstwa Polskiego 26–29 VI 1937 w Katowicach zaproszenie i program zlotu, Katowice 1937
74. Instrukcja dla nauczycieli gimnastyki w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” w Krakowie (1891), Kraków.

Стаття надійшла до редколегії 6.03.2025

Прийнята до друку 19.06.2025

Підписана до друку 27.06.2025